

Beelden buiten in Grijpskerk

Deze zomer exposeren kunstenaars een BEELD-tentoonstelling in Grijpskerk. Achttien kunstenaars zijn via een estafettesysteem geselecteerd en zullen op lokatie een beeld of installatie realiseren.

Anne Hilderink, Mirjam Veldhuis

Het is niet de eerste BEELD-tentoonstelling die wordt gehouden. In 1991 en 1993 werden de BEELD-exposities gehouden in de Hortus Haren. De kunstenaars maakten een beeld of installatie waarbij ze zich lieten leiden door de aard van de plek die zij kozen. Alle elf kunstenaars van de eerste expositie nodigden in 1993 een collega uit, zodat er bij BEELD 2 21 kunstenaars betrokken waren. Ook voor deze tentoonstelling hebben kunstenaars andere kunstenaars gekozen. De lokatie in Grijpskerk ligt rondom het station. Langs de spoorlijn liggen stroken rietland en aan het recreatiepark grenzen sloten en weilanden. Er is een stukje bos op veengrond, er is een natuurrijksbaan, een wandelpark, verschillende waterpartijen, een stukje oud cultuurlandschap, grenzend aan een boerenerf en natuurlijk het station. Vanaf het terrein is er op verschillende plekken ruim uitzicht op het Groningse land dat hier doorneden wordt door de spoorlijn. De tentoonstelling wordt inhoudelijk en organisatorisch door de kunstenaars zelf gedragen, zonder tussenkomst van commissies. Deelnemers zijn o.a. Suzanne Arntz, Peer Besselink, Marijke Bos, Tineke Bouma, Fred van Eldijk, Marilou Galdermans, Jan Glas, Gerlof Hamersma, Gert Sennema, Paul Volleberg. Bij de tentoonstelling verschijnt een catalo-

gus met inleidingen van beeldend kunstenaar Thom Puckey en de dichter C.O. Jellema. Het terrein is dag en nacht gratis toegankelijk. Hieronder volgt de inleiding van C.O. Jellema.

Beelden buiten

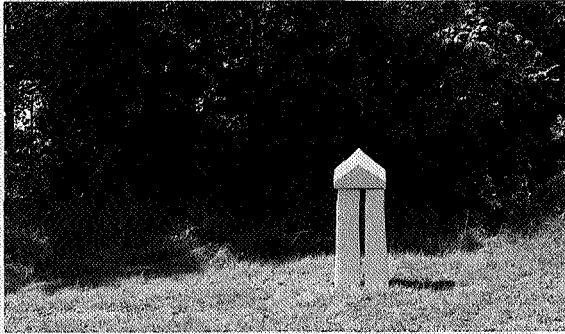
Beelden buiten. Wanneer eigenlijk zijn wij begonnen beelden te plaatsen in de vrije natuur, in parken, op openbare pleinen? En waarom?

Op het plein van het Capitool staat al bijna tweeduizend jaar het ruiterstandbeeld van een keizer, op Trafalgar Square sinds honderd jaar een kolossale admiraal, op de Dam nog geen vijftig jaar een beeldengroep ter herinnering aan de oorlog. Op pleinen wordt hoofdzakelijk geschiedenis herdacht. Het zijn knooppunten van nationale trots en nationaal leed en hun intentie veroudert met de jaren, tenzij de artistieke kwaliteit aan die monumenten een tijdloze waarde verleent zoals dat met het ruiterbeeld van de tegelijk wijze en hardvochtige Marcus Aurelius het geval was.

Ook de gewoonte om tuinen en particuliere parken met beelden te sieren is al oud. In de bedolven tuinen van Pompeï zijn beelden teruggevonden van vruchtbaarheidsgoden en vegetatiegodinnen die op die plek wel

geen sacrale, enkel een decoratieve functie hadden met, natuurlijk, juist daar een lichtvoetige verwijzing naar hun oorspronkelijke betekenis: allegorie reeds, zoals later in Italiaanse Renaissanceparken de Pomona's en de Bachussen, de Apollo's en de Diana's in hun strak geschoren taxussissen het niet mis te verstane symbool vormden voor de welvaart en de levensvreugde, de kunstmin en de jachtlust van hun bezitters. Maar het museumpark - Hildesheim, Kröller-Müller - is een jonge verschijning en, uit het museum-als-gebouw voortgekomen, is het in feite niet meer dan een zaal in de open lucht, gestoffeerd met gazons, vijvers en bomen, om beelden te tonen die voor het merendeel evengoed onder dak zouden kunnen staan, beelden van Maillol en Rodin, van Henry Moore of Fritz Wotruba, naast installaties en objecten van hedendaagse kunstenaars die evenmin plekgebonden en dus min of meer toevallig aanwezig zijn in zo'n semi-natuurlijke omgeving.

Beelden buiten: voorafgaand aan al die toepassingen stel ik me het begin voor als een veel hechter verbond tussen kunstvoorwerp en vrije natuur, en elke plaatsing om duidelijk redenen en een religieuze noodzaak. Merktekens bij een voorde, bij de ingang van een kloof, op een kruispunt van wegen.



Beeld van Marjke Bos, foto Rudl Wiersma

Weinig meer dan een ordelijke stapel stenen, hooguit ogen en mond, borsten, een falus, van een deus loci, de demon van de plek. Om erbij stil te staan en een beslissing te overwegen: verder gaan of terugkeren, afslaan of rechtdoor. Moment en plek zijn één; afhankelijk is, wie een besluit moet nemen, van beide. Wie het merkteken met aandacht huldigt verzoent zich bij voorbaat met zijn toekomstig lot, de keus hoe die ook uitvalt geheiligd.

Misschien, stel ik me voor, toen die samenhang van tijdstip en lokatie, tussen beslissing en reeds voldongen lot niet meer zo innig werd waargenomen omdat de mens zich uit de natuur begon terug te trekken, dat daarom ook godenbeelden een dak boven hun hoofd kregen, in tempels gingen wonen, verheven boven ogenblik en plaats? Maar nog: in oud cultuurland een crucifix op kruisingen van wegen, een Martabeeld onder een wodanseik.

'Wij weten niet wat een boom is, niet wat een weide, niet wat een rots is; we kunnen niet in onze taal met hen praten; we verstaan alleen ons zelf onder elkaar. En toch heeft de schepper in het mensenhart zo'n wonderbaarlijke sympathie voor deze dingen gelegd, dat deze er over onbekende wegen gevoelens en gezindheden, of hoe men het ook moet noemen, heen leiden die wij nooit door middel van de toepasselijkste woorden kunnen bereiken.'
Wilhelm Wackenroder, die dit in zijn in 1797 verschenen *Herzensergießungen eines kunstliebenden Klosterbruders*

schrijft - een boekje waarmee de literatuurgeschiedenis de Duitse Romantiek laat beginnen -gebruikt hier het woord sympathie in z'n oorspronkelijke betekenis; in staat zijn verwant te voelen, zowel het aangename als het onaangename, blijdschap en pijn.

Wanneer Wackenroder als rechtgeaard romanticus nadenkt over natuur en kunst en de relatie tussen beide, dan noemt hij hen twee wonderbaarlijke talen van de ene, die van de natuur, aan de mens zijn oorsprong uit de godheid openbaart, en de andere, die van de kunst, hem tot zijn eigenlijke, want gezuiverde veredelde wezen kan voeren. Wie voelend, sympathisch, oor en oog heeft voor beide talen wordt in hun samenklank een waarheid gewaar waartegenover geen andere houding past dan die van eerbied en verwondering.

Romantisch idealisme, nog gedragen door het verbeteringsgeloof van de Verlichting. Zijn zulke gedachten daarmee van de hand te wijzen als niet meer van deze tijd?

Beelden buiten, in de vrije natuur, een semi-natuurlijk landschap, nu. Kunstenaars kiezen een plek en laten zich door die plek inspireren. Zij zetten er hun werkstuk neer en dat is een ingreep. Het werkstuk voegt zichzelf nadrukkelijk toe aan die plek of het ontnemt door zijn aanwezigheid iets aan die plek, maakt die juist leger. Beide kan de bedoeling zijn. Het is, als het om kunst gaat, geen onherstelbare ingreep, het kan ongedaan gemaakt worden. Als het om

kunst gaat is zo'n ingreep ernstig of humoristisch van aard, altijd een eerbiedige daad, geïnspireerd door verwondering. Merktekens zijn zulke beelden, bijna als in het begin. En waaraan herinneren zij ons? Natuur is in ons land landschap, dat wil zeggen door mensenhand geleid, bestuurd, gevormd, in een langzame verandering, in een proces van eeuwen, haast ongemerkt en daarom weer bijna organisch en natuurlijk. Totdat niet meer lokale behoeften dit proces met handkracht en beperkt mechanische middelen gaande hielden, doch nationaal-economische belangen het met gewelddadig materieel in een eerbiedloze versnelling brachten, zodat de aanduiding 'landschap', een woord dat altijd nog herinnert aan schepping en geschapen zijn, al was het dan mede door mensenhand, in vrijwel heel ons land vervangen zou moeten worden door 'gebied': streek waarin de mens niet meer zorgvuldig beheert doch als planoloog en projectontwikkelaar, als topeconoom gebiedt.

En zo kan het gebeuren dat aan de noordkant van een Gronings dorp een gebied van vele vierkante kilometers in een ommezien en een handomdraai visueel bruuft wordt beschadigd, terwijl aan de zuidkant tussen wonen en weiden kleine plekken in het landschap aandacht krijgen met merktekens die eraan herinneren hoezeer ons lot afhankelijk is van een behoedende en behoevende plek: om erbij stil te staan en een beslissing te overwegen.Nb

C.O.Jellema

foto in achtergrond
Beeld van Jan Glas, foto Rudl Wiersma